

Van atlas naar actie

Op pad met beheerders

Tekst:
Kars Veling
De Vlinderstichting

In 2006 kwam de Atlas van de Nederlandse dagvlinders uit. In dit standaardwerk wordt veel informatie gegeven over de vlinders in ons land, hoe het ermee gaat en wat er nodig is om het beter te laten gaan. Veel beheerders hebben dit boek in hun werkschuur liggen maar zij hebben niet de tijd om het van voor naar achter door te ploegen. Daarom heeft De Vlinderstichting, met steun van het Ministerie van LNV het project 'Van Atlas naar Actie' uitgevoerd.

Op pad met beheerders.

De bedoeling van dit project was om voor een groep bedreigde en kwetsbare vlinders de informatie uit de atlas persoonlijk bij de beheerders te brengen. Niet door weer rapporten te schrijven en die op te sturen, maar door met de beheerders op pad te gaan en in het veld

From Atlas into Action – personal contact works

The project 'From Atlas into Action' aims to bring information on the biology and management of a number of endangered butterfly species from the national butterfly atlas (2006) directly to those carrying out nature management. The exchange of ideas between managers and the butterfly specialists from Dutch Butterfly Conservation takes place in the field and solutions to problems are sought on the spot. Mostly various parties are represented, which leads to lively discussions and concrete measures being agreed upon; in the future, more than just insects and the vegetation will be taken into account.

For instance, as a result of the personal contact that is central to this project, council workers responsible for maintaining the parks and green spaces are now ensuring that local populations of *Thecla betulae* survive. Their support was won after attending a presentation on the species, and then finding practical solutions for its conservation, in the field together with staff of DBC. Moreover, as the council was given a digital version of the information brochure, it has been able to produce a local version, gaining the interest and understanding of the general public.

Wie doen er mee?

De soorten die 'meededen' aan de actie waren: bruin dikkopje, aardbeivlinder, spiegelddikkopje, bont dikkopje, geelsprietddikkopje, kommavlinder, sleedoornpage, iepenpage, bruine eikenpage, dwergblauwtje, heideblauwtje, klaverblauwtje, grote parelmoervlinder, duinparelmoervlinder, kleine parelmoervlinder, purperstreepparelmoervlinder, zilveren maan, bosparelmoervlinder, kleine ijsvogelvlinder en grote weerschijnvlinder.

de leefgebieden te bekijken. In kleine groepjes zijn de gebieden bezocht en in het veld is besproken welke mogelijkheden er zijn voor die bedreigde soorten. Door het persoonlijke contact en omdat er meestal beheerders van verschillende organisaties aanwezig waren, kwam het tot leuke discussies en werden concrete maatregelen voorgesteld.

Sleedoornpage

De sleedoornpage is vooral aanwezig in het stedelijk gebied aan de rand van de Veluwe en van de Utrechtse heuvelrug. In dat stedelijk gebied zijn veel mogelijkheden voor uitbreiding van geschikte plekken, maar ook het

Medewerkers van de groendienst Zwolle zoeken fanatiek naar eitjes.

Zoeken naar eitjes in een gefaseerd afgezette haag.

beheer van de bestaande gebieden kan sterk worden verbeterd.

Het was buitengewoon inspirerend om met een groep groenmedewerkers op pad te gaan. Alleen al het feit dat in hun gemeente zo'n zeldzame vlindersoort voorkwam was voor velen nieuw. Door vooraf in een korte presentatie meer over de vlinder te vertellen, werd de nieuwsgierigheid geprikkeld. Er was een gezonde concurrentie en eenmaal in het veld waren ze allemaal fanatiek de sleedoorn af aan het zoeken om zo het eerste eitje in hun gemeente te kunnen vinden. Ook werd onderling besproken op welke manier ze iets konden doen voor de sleedoornpage.

Niet alles ineens

Doordat ze zelf de eitjes hadden gevonden, werd ook de kwetsbaarheid ervan duidelijk. "We moeten hier toch een keer flink aan het snoeien, maar dan zijn al die eitjes weg". "Als we de takken nu eens niet afvoeren, maar tussen de struiken gooien, dan kunnen de rupsen wel naar de levende takken kruipen" was het voorstel. De informatie dat uit zo'n eitje een rups van twee millimeter kwam en dat deze niet zomaar zonder een vers blaadje tegen te komen twee meter zou kunnen overbruggen maakte duidelijk dat de oplossing was om niet alles ineens te snoeien, maar om delen te laten staan. In het veld kon al worden besproken wat dan wel en wat niet zou kunnen worden aangepakt. Dit gaf voor de medewerkers heel concrete en ook haalbare beheervoorstellen. En belangrijker nog: ze hadden ze zelf mee opgesteld.

Voorlichting

Yvonne de Jong, die een aantal maanden stage liep bij De Vlinderstichting heeft gekeken naar de plekken waar sleedoornpages zich voortplanten (zie ook 'Vlinders' van augustus). Daarnaast heeft ze een folder gemaakt die informatie geeft over de eisen die sleedoornpages stellen aan hun omgeving en wat een gemeente kan doen voor deze kwetsbare soort. Die folder werd door de beheerders erg op prijs gesteld. Zeker omdat hij digitaal beschikbaar komt en door de beheerders kan worden aangepast aan de plaatselijke situatie. Met wat foto's uit hun gemeente en met ook het eigen logo erop wordt deze dan aan de medewerkers en geïnteresseerde inwoners verstrekt. Hiermee ontstaat draagvlak voor maatregelen. Ze worden trots op zo'n zeldzaamheid in hun eigen woonplaats en zullen er zeker meer aandacht voor hebben.

Gerommel door een das op de hei zorgt voor viooltjes.

Meer gerommel op de hei

Heivlinder, heideblauwtje, kommavlinder en bruine vuurvlinder zijn allemaal sterk achteruitgegaan en alle soorten zijn gebonden aan hei en heideachtige vegetaties. In Drenthe, de Veluwe en Noord-Brabant gingen we dan ook op pad met de beheerders van de heide. Een jaar of twintig geleden was vergrassing het grootste probleem op de heide, maar inmiddels is dat al een heel eind opgelost. Door plaggen en andere maatregelen zijn veel gebieden weer heiderijk geworden. In veel heidegebieden zien we nu vooral de eenvormigheid als een bedreiging voor de vlinders. Heidesoorten houden van een gevarieerde hei, met heideplanten, gras, kale bodem, wat nectarplanten als de hei niet bloeit en hier en daar een boom. Dit soort variatie vind je niet zoveel meer op onze heide. Goede voorbeelden kwamen we wel tegen op militaire oefenterreinen. Daar lag ook de oplossing: er moet meer worden gerommeld op de heide. Sommige beheerders hadden al visioenen over het inhuren van een eskadron militairen om schuttersputjes te graven op hun heide!

Beheerders bij een kleinschalige plagplek in het Ballòerveld.

Toch ook gentiaanblauwtje

Ook het gentiaanblauwtje is een soort van de hei en hoewel het officieel geen 'Van Atlas naar Actie' soort is, omdat er in het kader van het soortbeschermingsplan al zoveel aandacht voor is geweest, bleken er nog veel vragen over deze soort en het gewenste beheer te zijn. Op de Veluwe, maar ook in de Achterhoek en Brabant kwam deze soort regelmatig aan de orde. Het is dan ook een moeilijke vlinder, die nogal wat noten op zijn zang heeft. De waardplant klokjesgentiaan moet er zijn, maar ook de speciale waardmieren moeten er in voldoende mate zijn. Het blijkt dat het moeilijk is om het deze vlinder naar de zin te maken. Tijdens de excursies kon gelukkig uitgebreid overlegd worden en altijd waren er concrete voorbeelden van problemen, maar ook oplossingen voorhanden. Prachtig was bijvoorbeeld te zien hoe wildwissels een uitstekende kiemingsplek vormden voor klokjesgentianen en dat al binnen vier jaar de klokjesgentiaan terug was op een geplagd stuk.

Zilveren manen wel en niet

In Noord-Friesland gingen we op pad met beheerders van Staatsbosbeheer en van It Fryske Gea, het Fries provinciaal landschap. Deze middag was extra boeiend, omdat een locatie met zilveren manen werd bezocht, maar ook een terrein waar de soort recentelijk is verdwenen. Nu werd het allemaal zeer concreet en kon goed worden vergeleken. Het gaat bij zo'n soort natuurlijk altijd om een complexe zaak. Is de waardplant er en staat deze op de juiste plaats? Is er voldoende nectar aanwezig in beide generaties? Kunnen de rupsen het beheer overleven? Wat zijn de invloeden van buitenaf in de beide gebieden? Door in het veld rond te lopen en door de input vanuit verschillende mensen vanuit verschillende organisaties verliepen de discussies zeer boeiend en kwamen er genoeg ideeën om de situatie voor de zilveren maan te verbeteren.

Prachtige bosranden

Zeker tijdens een aantal terugkomdagen was het soms genieten van de schitterende bosranden en open bos-

Kars Velling

Zilveren maan in het Korenburgerveen.

sen. We zien dat bosrandbeheer de laatste jaren een sterke vlucht heeft genomen. Bij Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, maar ook in sommige gebieden in beheer bij Provinciale Landschappen, zie je dat er mooie geleidelijke overgangen worden gecreëerd van grasland naar het bos. Bospaden worden breder en plaatselijk worden midden in het bos open en halfopen plekken gemaakt. Veel vlinders, maar ook veel andere dieren en ook planten profiteren hiervan. Meer zon in het bos betekent nu eenmaal meer warmte. Vlinders, andere insecten en ook reptielen zijn enorme koukleumen, die zo'n beetje extra zon zeer prettig vinden. Voor ons van De Vlinderstichting fijn om deze verbetering op te merken, maar het bezoek zorgde ook voor een pluim op de hoed van de betreffende beheerder. Hij merkte wel aan ons enthousiasme en aan de reacties van de andere beheerders dat hij op de goede weg is.

Ook andere soortgroepen

Het directe contact met de beheerders wordt zowel door de medewerkers van De Vlinderstichting als door de beheerders zelf als heel positief ervaren. Samen in het veld kom je vaak tot zeer opbouwende en soms ook vernieuwende ideeën. Wel klinkt soms de klacht dat het 'alleen maar' over die vlindertjes gaat. "Morgen staat die kikkerjongen weer op de stoep en na de paddenstoelen op donderdag kan ik zaterdag op pad met de vrijwilliger van FLORON voor de planten." "Ik kan toch niet met alles rekening houden?" Deze reacties zijn begrijpelijk, en daarom heeft een aantal organisaties nu de handen ineen geslagen en met steun van het Ministerie van LNV gaat er volgend jaar een soortgelijk project van start, maar dan met medewerking van de verschillende soortenbeschermende organisaties. Gezamenlijk zal met de beheerders op pad gegaan worden. Dan wordt de discussie wellicht nog levendiger en worden de beheeraanbevelingen vast nog beter.

Dankwoord

Het project van Atlas naar Actie is uitgevoerd door De Vlinderstichting. Dank aan José Kok, Dick Groenendijk, Michiel Wallis de Vries en Tim Termaat voor hun nuttige inbreng en medewerking.

Tim Termaat

Beheerders in een mooie bosrand waar de kleine ijsvogelvlinder voorkomt.